

Kailaasta Meriluotoon.

WSOY aloitti sota-aikana julkaisusarjansa yllämainitulla linjalla teoksella Kivestä Harmajaan. Se kävi hyvin kaupaksi, eikä ihme jos kävikin. Jotain oli itsekullakin silloin hampaankolossa sitä vastaan. Sitten seurasi Kivestä Siippaiseen täydennysteos, ja nyt on markkinoilla Kailaasta Meriluotoon — mikä sattuva nimi muuten, molemmat mainitut nimet ikäänkuin eräänlaisia "pooleja" kirjallisuutemme historiassa. Uusin painos luonnollisesti sisältää eräitä ja useitakin edellisessä julkaistuja elämäkertoja, mutta paljon siinä on uuttakin. Kirjailijaliittoon on jonotusta niinkuin kaikkialle muuallekin. Ajan kuva.

Positiivisin toteamus tässä on ensinäkkin se, että kun edellisiin painoksiin oikeastaan kuului kustantajan omaa väkeä enimmältä osalta, tässä on otettu huomioon asiat ikäänkuin kirjallisuushistoriallisesta näkökulmasta katsottuina, jos niin uskaltaisi sanoa, kun jo sisällysluettelosta huomaa, että tässä sentään valinnan ovat määränneet nykyhetken noteeraukset.

On mahdoton ryhtyä tällaista teosta esittelemään ja arvostelemaan, joten täytyy keksiä jokin oikeopolkku pätkähästä. Jos otamme esille muutamia oman maakunnan mainioita, niin siinähan onkin jo esiteltäviä, kyllä ne muut kuuluisuudet vetävät omalla nimellään ja jolla ei ole vetoa, ei hän ansaitse työntöäkään.

Temmes on ensimmäinen pohjoissuomalainen pitäjä, joka mainitaan, ja siellä on papinpoikana syntynyt P. Mustapää, runoilija — oikealta nimeltään ja arvoltaan filtri ja dosentti Martti Haavio. Tiesikö monikaan? Mustapään vaellus on kuitenkin tapahtunut kaukana näiltä main, joskohta hän Haaviona viime vuosina on joutunut palailemaan syntymänsijoilleen — muistakaamme vain hänen Paulaharju-tutkimuksensa. Temmekseltä hieman edemmäs, hyvänkin matkaa, on Piippola, jossa vielä vaikuttaa Pentti Haanpää, jutumestari, jyrkävä jätkä, jonka yksivielämäänsä oikeastaan vain tällaisen teosten välityksellä vähänkin pääsemme vilkaisemaan, sillä mies ei itsestään liioin kerro, sivullisille ainakaan. Sitten siellä on mainio eräs A. E. Järvinen, hoesmestari, joka matkaa ja kirjailee ja on Lapille mennyt, vaikka onkin helsinkiläinen, muinaisuudessa. Mutta pohjalaista sukua hän onkin, puolittain, joskohta ei peräpohjalaista, siikajokisia äidin puolelta. Sitten on Nivalan Karri, Unto, isän puolelta ikuisia pohjalaisia, aika yllätyksellinen mies kirjoissaan, mutta parhaimmillaan pätevä pohjalainen.

Kokkolassa opettaa siten lehtori Lindgren elikkä Kajaanisssa syntynyt kirjailija Kaija Lintumaa ja Torniossa vartioi rajaa toinen naiskirjailija, tutumpi jo kuin edellinen, tämänpuoleisillekin, Maritta Haatanen, jonka tunnollinen tullivartija sinne pohjoiseen pidätti ja joka jo peräpohjalaisesta hyvin käy. Sitten seuraa E. N. Mannisen viimeinen kirjoitus — edellisessä jo julkaistu — jota kirjoittaessaan hänen käteensä hervahti. Siinä tunnemme saman tyylivireen kuin teoksessa "Saattoi olla miehen onni" ... Vaaskivi? Eiköhän vain ollut välillä sellainenkin painos, jonka viimeinen nimi oli Vaaskivi? Eräässä mielessä tämä etsivä nuorukainen, kuumainen sotkamme aistiija, oli hyvinkin tyyppinen, erästä sukupolvea symbolisoiva ilmestys. Kummasti vain liittyi hänen vaellustiensä Ouluun! Sitten on hänen ikätoverinsa ja kouluajkojen samanikäinen lyönonkävijä Matti Hälli, joka tässä kirjoittaa erään teoksen kiintoisimmista "tunnusyksistä" muistuttaen samalla mieleeni keskustelun, joka meillä tuonnoin oli. Uskokaa pois, hyvät oululaiset, Matti jatkaa vielä kerran siitä, mihin Kivijärvi porvareineen päätyi, ja sietää jonkun täyttääkin tuo aukko. Jälleen on vuorossa naiskirjailija, Viena Korhonen, Sotkamon opettajarouva, jonka viimeinen teos saavutti hyvinkin ratkaisevan menestyksen mutta joka jo suhteellisen kauan on vaiennut — valmistellen?

Yrjö Kokko on joutunut pohjoiseen ja taitaa pysyä. Mies on nyt juuri niin maineessa, että on turha mainostaa, kaikki tuntevat Pessin ja Iilusion uudenkin teoksen. Sopiko näin sanoa? Sitten on niitä ns. nuoria, joukossa "meikäläiset" Ari-joutsu, Jussi Talvi ja Eino Mykkänen — kolmesta poikki, niinkuin ensin mainittu sanoisi. Kukapa ei haluaisi kurkistaa kuuluisuus Ari-joutsen yksityiseen poikamieselämään, kenpää ei tuntisi mielenkiintoa "Kivikasvoisten" aikalaistemme kuvaajaa, Jussi Talvea, kohtaan, kenpää ei haluaisi tietää jotain Mykkäsestä, josta tähän saakka ei olekaan tiedetty yhtikäs mitään. Mutta lukekaa kirja joulunpyhinä, en minä kaikkea kerro.

Vakavaksi heittäytykseni: teos täyttää kyllä hyvinkin paikkansa niin toimitusten kuin kirjanystävien hyllyissä.

P a n u.